קיצור שלחן ערוך — הלכות משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים וסעודת פורים

חַיָּב כָּל אָדָם לִשְׁלוֹחַ לְכָל הַפָּחוֹת לְאָדָם אֶחָד שְׁתֵּי מָנוֹת, דִּכְתִיב, וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ, מַשְׁמַע שְׁתֵּי מַתָּנוֹת לָאֶחָד. וְכָל הַמַּרְבֶּה לִשְׁלוֹחַ מָנוֹת לְרֵעִים, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וּמִכָּל מָקוֹם מוּטָב לְהַרְבּוֹת בְּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים מִלְּהַרְבּוֹת בִּסְעוּדָתוֹ וּבְמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת לְרֵעִים, כִּי אֵין שִׂמְחָה גְּדוֹלָה וּמְפֹאֶרֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא לְשַׂמֵּחַ לֵב עֲנִיִּים וְיִתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת. וְהַמְשַׂמֵּחַ לֵב הָאֻמְלָלִים הָאֵלּוּ, דּוֹמֶה לַשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים.

לֹא נִקְרָא מָנוֹת אֶלָּא דָּבָר שֶׁרָאוּי לֶאֱכוֹל כְּמוֹת שֶׁהוּא בְּלִי תִּקּוּן, כְּגוֹן בָּשָׂר וְדָגִים מְבֻשָּׁלִים וְלֹא חַיִּים, אוֹ מִינֵי מְתִיקָה אוֹ פֵּרוֹת, אוֹ כּוֹס יַיִן וּמֵי דְּבַשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם.

כָּל אָדָם אֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל הַמְקַבֵּל צְדָקָה, חַיָּב לִתֵּן לְכָל הַפָּחוֹת שְׁתֵּי מַתָּנוֹת לִשְׁנֵי עֲנִיִּים, דְּהַיְנוּ מַתָּנָה אַחַת לְכָל אֶחָד, דִּכְתִיב, וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים, מַשְׁמַע שְׁתֵּי מַתָּנוֹת לִשְׁנֵי עֲנִיִּים. וְאֵין מְדַקְדְּקִים בְּמָעוֹת פּוּרִים, אֶלָּא כָּל הַפּוֹשֵׁט יָד לִטּוֹל, נוֹתְנִים לוֹ. וּמִי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם עֲנִיִּים, יְעַכֵּב אֶת הַמָּעוֹת אֶצְלוֹ, עַד שֶׁיְּזַדַּמְּנוּ לוֹ עֲנִיִּים אוֹ יִשְׁלָחֵם לָהֶם.

גַּם הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים. מִשְׁלוֹחַ מָנוֹת, תִּשְׁלַח אִשָּׁה לְאִשָּׁה וְאִישׁ לָאִישׁ. אֲבָל מַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים, יְכוֹלָה גַּם אִשָּׁה לִשְׁלוֹחַ לָאִישׁ, וְכֵן בַּהֵפֶךְ. קְצָת נָשִׁים סוֹמְכוֹת עַל בַּעֲלֵיהֶן שֶׁהֵם שׁוֹלְחִים גַּם בִּשְׁבִילָן, וְאֵינוֹ נָכוֹן, אֶלָּא יֵשׁ לְהַחְמִיר.

חַיָּבִים לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמוֹחַ בַּפּוּרִים. גַּם בְּלֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר יִשְׂמַח וְיַרְבֶּה קְצָת בִּסְעוּדָה. וּכְשֶׁחָל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אַף שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בַּשַּׁבָּת סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, יְמַעֵט קְצָת בַּאֲכִילָתוֹ בַּיּוֹם, לִתֵּן מָקוֹם לִסְעוּדַת לֵיל פּוּרִים. וּמִכָּל מָקוֹם בַּסְּעוּדָה שֶׁעוֹשִׂין בַּלַּיְלָה, אֵין יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן, דְּעִקַּר הַסְּעוּדָה מִצְוָתָהּ שֶׁתֶּהֱא בַּיּוֹם, דִּכְתִיב, יְמֵי מִשְׁתֶּה. וְיֵשׁ לְהַדְלִיק נֵרוֹת דֶּרֶךְ שִׂמְחָה וְיוֹם טוֹב גַּם כְּשֶׁעוֹשִׂים הַסְּעוּדָה בַּיּוֹם. וְגַם בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר, צָרִיךְ לִשְׁמוֹחַ קְצָת. גַּם מַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים וּמָנוֹת לְרֵעֵהוּ, צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּיּוֹם. וּמִשּׁוּם דִּטְרִידֵי בְּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת, עוֹשִׂים מִקְצָת סְעוּדָה בַּלָּיְלָה. וּמִתְפַּלְּלִים מִנְחָה בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, וְעוֹשִׂין אֶת הַסְּעוּדָה לְאַחַר מִנְחָה. וּצְרִיכִין לַעֲשׂוֹת עַל כָּל פָּנִים רֹב הַסְּעוּדָה בַּיּוֹם. וּכְשֶׁחָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, עוֹשִׂין אוֹתָהּ בְּשַׁחֲרִית, מִפְּנֵי כְּבוֹד שַׁבָּת. וְטוֹב לַעֲסֹק קְצָת בַּתּוֹרָה קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל הַסְּעוּדָה. וְסֶמֶךְ לַדָּבָר, לַיְהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה, וְדָרְשֵׁינָן, אוֹרָה, זוֹ תּוֹרָה. יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁיֵּשׁ לֶאֱכֹל מִינֵי זְרָעוֹנִין בַּפּוּרִים, זֵכֶר לְזֵרְעוֹנִין שֶׁאָכְלוּ דָּנִיֵּאל וַחֲבֵרָיו בְּבָבֶל, וְזֵכֶר לְזֵרְעוֹנִין שֶׁאָכְלָה אֶסְתֵּר. דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא, וַיְשַׁגֵּהָ וְאֶת נַעֲרוֹתֶיהָ לְטוֹב, שֶׁהֶאֱכִילָהּ זֵרְעוֹנִים. (דִּינֵי עַל הַנִּסִּים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, עַיֵּן סִימָן מד סָעִיף טז, יז).

כֵּיוָן שֶׁכָּל הַנֵּס הָיָה עַל יְדֵי הַיַּיִן, וַשְׁתִּי נִטְרָדָה בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן וּבָאָה אֶסְתֵּר בִּמְקוֹמָהּ, וְכֵן עִנְיַן הָמָן וּמַפַּלְתּוֹ הָיָה עַל יְדֵי יַיִן, לָכֵן חִיְּבוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, לְהִשְׁתַּכֵּר בַּיַּיִן, וְאָמְרוּ, חַיָּב אֱנָשׁ לְבַסּוּמֵי בַּפּוּרְיָא עַד דְּלָא יֵדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מָרְדְּכָי. וְלַפָּחוֹת יִשְׁתֶּה יוֹתֵר מֵהֶרְגֵּלוֹ, כְּדֵי לְזַכֵּר אֶת הַנֵּס הַגָּדוֹל, וְיִישָׁן. וּמִתּוֹךְ שֶׁיָּשֵׁן, אֵינוֹ יוֹדֵעַ בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מָרְדְּכָי. וְאוּלָם מִי שֶׁהוּא חָלוּשׁ בְּטִבְעוֹ, וְכֵן מִי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי כֵן יִזָּלְזֵל חַס וְשָׁלוֹם בְּאֵיזוֹ מִצְוָה, בִּבְרָכָה, אוֹ בִּתְפִלָּה, אוֹ שֶׁיָּבוֹא חַס וְשָׁלוֹם לְקַלּוּת רֹאשׁ, מוּטָב שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר, וְכָל מַעֲשָׂיו יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמָיִם.

חָאָבֵל, אֲפִלּוּ תּוֹךְ שִׁבְעָה, חַיָּב בְּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים, וְגַם לִשְׁלוֹחַ מָנוֹת לְרֵעֵהוּ. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יִשְׁלַח דָּבָר שֶׁל שִׂמְחָה. אֲבָל לָאָבֵל, אֵין שׁוֹלְחִין מָנוֹת כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל שִׂמְחָה. אִם הוּא עָנִי, מָתָר לִשְׁלוֹחַ לוֹ מָעוֹת אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל שִׂמְחָה. וְאִם אֵין בַּמָּקוֹם הַהוּא רַק הָאָבֵל עִם אַחֵר, חַיָּב לִשְׁלוֹחַ לוֹ, כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת מִשְׁלוֹחַ מָנוֹת (דִּין הָאוֹנֵן, עַיֵּן לְעֵיל סִימָן קמא סָעִיף כא).

אֵין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּפּוּרִים. וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, אֵינוֹ רוֹאֶה מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. וְעַל יְדֵי גּוֹי, מֻתָּר. וּמֻתָּר לַעֲסֹק בִּפְרַקְמַטְיָא. וְכֵן מֻתָּר לִכְתֹּב אֲפִלּוּ אִגֶּרֶת שָׁלוֹם, וְכֵן חוֹבוֹתָיו וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ עִיּוּן גָּדוֹל, וְכָל שֶׁכֵּן לִכְתֹּב דְּבַר מִצְוָה אוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁאָר דְּבַר מִצְוָה. וְכֵן לְצֹרֶךְ פּוּרִים, מֻתָּר לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ מְלָאכוֹת גְּמוּרוֹת.

יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּאֲדָר נִקְרָא אֶצְלֵנוּ שׁוּשַׁן פּוּרִים. אֵין אוֹמְרִים בּוֹ תַּחֲנוּן, וְלֹא אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם, וְלֹא לַמְנַצֵּחַ. וְאָסוּר גַּם כֵּן בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית. וְנוֹהֲגִין בּוֹ קְצָת מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה, אֲבָל אֵין אוֹמְרִים עַל הַנִּסִּים. וּמֻתָּרִין לַעֲשׂוֹת בּוֹ נִשּׂוּאִין, כֵּיוָן שֶׁאֵין אָנוּ קוֹרִין בּוֹ אֶת הַמְּגִלָּה. אֲבָל בְּיוֹם שֶׁקּוֹרִין אֶת הַמְּגִלָּה, שֶׁאָז עִקַּר הַשִּׂמְחָה, אֵין עוֹשִׂין בּוֹ נִשּׂוּאִין, מִשּׁוּם דְּאֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה.

יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁבַּאֲדָר הָרִאשׁוֹן גַּם כֵּן אֵין אוֹמְרִים בָּהֶם לֹא תַּחֲנוּן, וְלֹא אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם, וְלֹא לַמְנַצֵּחַ, וַאֲסוּרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית. וּבְיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר, מַרְבִּים קְצָת בִּסְעוּדָה.